

V.

Consultatio de calice laicis porrigendo.

Caput I.

1. Quia in sessione praecedenti deliberata fuerat examinatio gravis ejusdem dubii, quo petebatur, an calicis usus laicis possit concedi, ut in sequenti dubium hoc definiretur, die 28. Augusti¹ 1562 proposuerunt illustrissimi legati congregationi patrum generali dubium hoc in hunc qui sequitur modum:

Articuli duo, super quibus patres dicent sententias. I. An communicio sub utraque specie petita nomine sacrae caesareae majestatis pro sacro Romano imperio totaque Germania, pro regnis Hungariae et Bohemiae, ac etiam ducatu Austriae, et aliis provinciis et dominiis ad eandem pertinentibus, sit a sancta synodo concedenda sub infra scriptis conditionibus.

Primo, ut sub utraque specie communicare volentes, in reliquis omnibus, tam quoad sacramentum hoc, quam cetera sacramenta, item in quacunque materia quoad fidem, doctrinam ritumque conveniant, corde et oris confessione, cum iis omnibus quae a sancta Romana ecclesia sunt recepta; nec non decreta omnia hujus sanctae synodi, tam promulgata quam promulganda, religiose admittant et observent.

Secundo, ut pastores dictarum nationum et concionatores credant et doceant, consuetudinem ab ecclesia probatam et diu observatam, videlicet communicandi sub altera tantum specie, non esse alienam a divino jure. Imo laudabilem, et tanquam legem observandam, nisi ab ecclesia aliter statuantur, quodque aliter pertinaciter sentientes haeretici sint censendi; nec aliis dent hanc communionem sub utraque specie, nisi qui crediderint hanc veritatem et eam confessi fuerint.

Tertio, quod sanctissimo domino nostro papae, ut legitimum universalis ecclesiae episcopo et pastori, debeant fidei animo et sincero, ut reverentes filii, omnem obedientiam et reverentiam exhibere.

Quarto, quod archiepiscopis, episcopis et aliis praelatis suis similiter debitam obedientiam et reverentiam praestent.

¹ Loco hujus diei legitur tam in codice Romano (= R.) quam in Monacensi (= M.) die — Septembris. Correctionem desumpsimus ex Theiner, Acta concilii Trid. II, 96.

Quinto, ut hic usus calicis eis tantum permittatur, qui contriti et confessi fuerint juxta catholicae ecclesiae consuetudinem.

Item, ut ordinarii quam diligentissime omnibus cautionibus provideant, ne in administratione sanguinis aliquid sacrilegium aut profanatio admittatur; super quibus omnibus eorum conscientia oneratur.

II. An sit danda haec facultas archiepiscopis et episcopis dictarum locorum, ut unusquisque eorum tanquam delegatus seilicet apostolicae possit committere curatis ecclesiarum, existentibus in eorum diocesisibus, ut communicent petentes sub utraque specie in dictis ecclesiis tantum, sub conditionibus tamen superscriptis.

2. Libenter plane, illustrissimi et reverendissimi domini et patres sanctissimi, ego postremo loco dico, tum quia sic mihi majus tempus conceditur, ut meditari possim quae responsurus sum ad tam arduam quaestionem, tum etiam quia audiens tot optimos et sapientissimos patres, qui ante me dicunt¹, multa ab eis disco, quibus res, quae controvertitur, illustratur et clarior mihi redditur.

Ex hac ergo tot doctissimorum patrum collatione de re proposita² duo collegi, nempe summam eorum concordiam et summam etiam dissonantiam. Concordia quidem fuit in voluntate. Omnes enim cupiunt in hac deliberatione Deo optimo maximo placere et saluti eorum, pro quibus haec petitio fit, consulere, praesertim quum, ut id fiat, optet sua sanctitas, petant illustrissimi legati, et contendant oratores tam suae majestatis quam illustrissimi ducis. In hac ergo voluntate absque dubio concordēs sunt omnes patres pro charitate, quam a Deo receperunt, qua divinam gloriam et proximorum salutem cupiunt. Ad quam si conferre putarent usum calicis, absque dubio illum promptissime concederent, praesertim quum ex ejus negatione nullam utilitatem consequantur, nullum honorem, a nullo etiam labore liberentur. Eisdem siquidem expensis, quibus ablutio³ vini populis porrigitur, porrigeretur vinum consecratum, quod eisdem verbis consecraretur, quibus consecratur nunc illud, quod sacerdos sumit. Eodem etiam labore, quo porrigitur

¹ M. *diverunt*.

² M. *perplexa*.

³ M. *ablutio*.

non consecratum populis, porrigeretur consecratum. Et liberarentur sacerdotes a molestiis, injuriis et damnis, quae patiuntur a plebibus importune calicem desiderantibus seu petentibus. Sancta quoque synodus, id concedens, gratiam caesaris et ducis Bavariae et oratorum eorum¹ et sanctissimi domini nostri et legatorum ejus sibi magis conciliaret acquiescendo eorum petitioni, et simul eximeretur a metu incurrendi indignationem tantorum principum.

Non licet igitur suspicari, quod tot et tanti patres, qui hanc concessionem usus calicis non probant, id faciant ob defectam voluntatis. Esset enim hoc invidere fraternae gratiae et gratis odium et invidiam et ingentia pericula velle subire. Ideo in voluntate procul dubio conformes sunt, nec licet absque temeritate ac Dei et proximorum offensione contrarium judicare.

3. Ut autem summam vidi concordiam in patrum omnium voluntate, ita summa fuit dissonantia in ratione. Aliquis enim videbatur, negotium hoc non esse tractandum in concilio, sed ad sanctissimum dominum nostrum integrum referendum; aliis vero, tractandum quidem esse in concilio, sed non modo, reservandum potius esse in aliud tempus. Hi vero, quibus videbatur, hoc tempore et in concilio esse tractandum, summe etiam variarunt, quibusdam dicentibus, concedendum esse usum calicis omnibus, aliis vero, nulli, aliis, quibusdam tantum; et inter hos dicebant alii, solis Bohemis concedendum, alii, etiam Hungaris, alii, etiam² Germanis. Nec minor fuit diversitas circa conditiones, sub quibus concedendus erat calix. Aliqui enim probarunt conditiones propositas; alii vero varias addiderunt, alii detraxerunt. In eo etiam, per quem negotium esset transigendum, fuit discrimen. Quidam enim putabant, per concilium hoc negotium esse tractandum; alii vero, per summum pontificem; alii demum, debere per concilium remitti ad summum pontificem, ut per se ipsum id negotium expediret, vel concilio injungeret expeditionem.

¹ R. suorum.

² R. demum.

Nata est autem haec diversitas tum ex rei, de qua tractatur, materia, quae varia est, et ideo hinc inde varias probabiles rationes admittit, tum ex infirmitate nostra, qua fit, ut quemadmodum complexione et organis diversi sumus, ita etiam intellectu et affectu differamus, quia organa in hac peregrinatione utimur. In coelo igitur summa concordia erit intellectus et voluntatis; in hac vero peregrinatione mali quidem saepe dissentiant et intellectu et voluntate, boni vero in voluntate quidem conveniunt, quia, quod vere bonum est, omnes cupiunt, alioquin non essent boni, intellectu vero differunt, quia aliis alia videntur et aliter, quum omne quod recipitur per modum recipientis recipiatur. Inde est quod dissenserunt Paulus et Barnabas; dissenserunt quoque doctores sive antiqui sive neoterici in quavis facultate; omnes tamen veritatem quaerebant et verum se docere putabant, si mali et ficti non erant. Inde ergo puto esse natam diversitatem inter hos patres, alioquin in voluntate concordēs.

4. Ut ergo in re tam varia dicam, quod sentio, puto, totam hanc¹ tractationem ex discussione duorum dubiorum pendere. Alterum est, an concedendum sit usus calicis vel omnibus vel aliquibus, an non. Secundum est, si concedendus est, an concedendus sit per summum pontificem, an per concilium.

Caput II.

5. Et ut ad secundum dubium, quod facilius mihi videtur, respondeam, dicerem: Quod si calix universaliter omnibus esset concedendus, meo quidem iudicio concessio facienda esset per concilium.

Primo quia ut universaliter concedatur, abroganda est lex concilii Constantiensis, qua prohibetur occidentalibus non sacrificantibus usus calicis; lex autem universalis concilii, quum concilium est congregatum, decentius abrogatur ex consensu vel decreto concilii, quam per solum pontificem. — Secundo quia quod attinet ad consultationem et discus-

¹ R. sane.

sionem praevisa, an sint abroganda decreta, papa magis facit quod in se est, consulens concilio actu congregatum, quam consulens tantum cardinales vel sapientes, quos apud se habet in curia; nam in concilio universale conflunt episcopi et sapientes totius ecclesiae, qui securius possunt communiter consulere, quam soli curiales. — Tertio quia populi suavis et quietus admittit abrogationem per pontificem cum concilio factam, quam per solum pontificem; quia licet tota auctoritas episcoporum concilii pendeat a papa et ipse pontifex per eos decernat, majorem tamen habet gratiam et auctoritatem apud populos, quod summus pontifex decernat per tot sapientes, qui etiam debent juvare executionem, quam quod solus decernat. — Quarto quia ubi pontifex magis facit quod in se est, consulens sapientiores, et ubi eligit eum modum decernendi¹, qui majorem habebit gratiam et executionem, ibi magis assistet Spiritus sanctus, ne errent.

6. Si autem concessio calicis facienda est solum aliquibus vel nationibus vel personis per viam dispensationis vel privilegii, tunc dicerem, convenientius esse, ut per summum pontificem fieret.

Primo quia ipsius tribunal est fixum et perpetuum, et ad id tamquam ad vivam legem spectat curare legum executionem vel earum relaxationem vel dispensationem, et non ad concilium, quod non congregatur, ut particulares dispensationes faciat, sed ut tractet de pertinentibus ad universalem ecclesiam. — Secundo quia summus pontifex commodius poterit mittere legatos ad eos, quibus est concedendus calix, ut ad suam sanctitatem de dispositione illorum referant et perspiciant, an idonei sint ad communionem suscipiendam, ac vere conversi ab erroribus et in obedientia, an potius pertinaces sint et ficti, ut solent haeretici. — Tertio quia, si summus pontifex concedit dispensationem, quum viderit, eos non servare condiciones et perstare in suis haeresibus, poterit dispensationem revocare. Si autem concilium eam concesserit, licet haeretici nil tri-

¹ M. et R. mendose discernendi.

buant auctoritati papae vel concilii, fingent tamen, se credere concilio, et non patientur sibi auferri calicem, nisi per concilium; quod quia congregari facile non potest retinebunt calicem, non servatis conditionibus, et ita manebunt in perpetuo sacrilegio. — Quarto quia, ut experientia nos docuit, difficillimum est, ut tot viri, quot sunt in concilio, in re tam varia et quae ex tot circumstantiis et eventibus pendet, possint convenire; quia quot capita tot sensus, imo unus et idem sabinde mutat iudicium de eadem re, ita ut a multis audiverim episcopis, quod, quo magis res tractabatur, eo majorem ad judicandum confusionem in se sentiebant. Commodius igitur sua sanctitas cum paucis poterit ea de re statuere, intellectis prius potissimis hinc inde suffragiis istorum patrum; quia quum res haec facti sit, et non juris nec fidei, potest etiam concilium in ea definienda errare; ideo sua sanctitas non tenetur sequi plura suffragia, sed meliora et sanjora.

Et haec de secundo dubio, cujus responsonis summa est, quod concessio universalis calicis decentius fieret per concilium, particularis vero dispensatio per pontificem, si tamen fieri deberet.

Caput III.

7. Primum et difficilius dubium est, an debeat usus calicis concedi omnibus, qui illum voluerint, abrogando legem concilii Constantiensis, an aliquibus sub certis conditionibus et per viam dispensationis illius legis, an vero nulli.

8. Ad quod, ut quod sentiam, respondeam, occurrit primum considerandum, quid in hac quaestione definiiri possit tamquam certum et de fide tenendum, quid vero solum tamquam probabile et non de fide.

Et meo quidem iudicio fide tenendum est, quod uterque ritus, sive alterius speciei sive utriusque, secluso jure positivo, stante jure divino et naturali, licitus et sanctus est. Et ita, sive concilium sive pontifex hoc vel illo utendum consuerit, licitum ritum semper concedit. Et popu-

lus, qui sincere hoc vel illo ritu usus fuerit, facta concessione, non peccabit. Censens etiam, hoc vel illo ritu utendum, non peccat, modo legitime censeat. Quod autem hoc ita sit, constat.

Nam usus utriusque speciei probatus fuit a Christo et ab apostolis et a primitiva ecclesia, quia illo usi sunt. In posteriori etiam ecclesia multi Latini et Occidentales eo utebantur ante concilium Constantiense. Graeci quoque et alii christiani orientales licite eo utuntur, quantum est ex parte ritus. Et ideo licet saepe uniti sint cum ecclesia occidentali, nunquam fuit illis interdictus illius usus. Ideo² falso dicitur, quod usus calicis habeat peccatum annexum vel sacrilegium propter periculum effusionis. Quia si annexum haberet peccatum, nec Christus dominus nec apostoli in primitiva ecclesia nec orientalis nec occidentalis ecclesia ante concilium Constantiense nec orientalis hodie in non celebrantibus uteretur.

Et si adhibetur diligentia conveniens, licet effunderetur sanguis, nullum esset peccatum; quia ut Christus in eucharistia in se ipso pati non potest, vel foedari luto vel comburi igne vel tangi, ita nec corpus Christi vel sanguis in eucharistia; sed haec omnia accidunt ipsis speciebus. Ideo ex parte Christi non est periculum. Ex parte vero nostra nulla potest esse irreverentia vel sacrilegium vel denique peccatum absque nostra voluntate. Qui autem non vult peccare et diligentiam convenientem adhibet (quae non est infinita nec impossibilis), procul dubio non peccat, sive ministrans sive sumens calicem. Ideo quidquid accidat, non est peccatum, sive in administratione alterius speciei sive utriusque accidat, sive sacerdoti sive laico accidat.

Falsum quoque est, quod dicunt, necessario debere tempus communionis prorogari, si calix ministratur, tum quia Graeci totam plebem communicant uno die, sicut nos

¹ M. *multum*.
² R. *Atque ita*.

populis damus ablationem, tum quia Fabianus papa ter in anno totum populum communicari jussit, sub utraque specie, ut probabilius est.

9. Ritus etiam communicandi sub altera specie licitus tenendus est, et quidem de fide, quia Christus illo usus creditur, communicans illos, qui ibant in Emmaus, et, ut ex historia ecclesiastica constat, multi sancti eo sunt usi. Graeci quoque erga aegrotos et abstemios illo hodie utuntur. Ecclesia quoque occidentalis adeo isto ritu communicandi sub altera est usa, ut sensim ex sola consuetudine absque aliquo tumultu vel violentia, quae ex historiis constet, eum universaliter sit applexa. Quam postea consuetudinem universale concilium Constantiense lege sua firmavit.

De fide igitur tenendum est, quod hic et ille ritus licitus sit, cessante jure positivo. Quod etiam confirmatur, quia ecclesia, ut non potest errare in definiendis iis, quae fidei sunt, ob divinam assistentiam et promissionem, ita etiam errare non potest in definiendo de moribus et discernendo cultu vero a falso. Quum igitur ecclesia et facto et doctrina probaverit utrumque tamquam licitum, utrumvis definat, fide credendum est, quod sit licitus. Et consequenter, qui ritu ita ab ecclesia probato uteretur, non peccaret, nec ecclesia in definiendo utrumvis licitum peccaret, quia vere¹ definiret, quid tantum sit probabile decernendo² ritum utriusque vel alterius speciei.

10. Sed in praesentiarum non est ista quaestio. Non enim est dubium, quin cessante jure positivo uterque ritus licitus sit. Sed id quod controversum est, an sit expediens occidentali ecclesiae, ritum communicandi sub altera specie, in ea longa consuetudine et lege probatum, vel universaliter abrogare, vel cum aliquibus dispensare, ut eo non utantur, sed adhibeant etiam usum calicis.

Et quia hoc non spectat ad fidem, sed est quaestio de facto, an hic et nunc, sub his vel illis conditionibus,

¹ M. *vera*.

² M. et R. habent rursus *discernendo*.

cum his vel illis personis dispensandum sit, ut utantur calice, ideo ecclesia in hoc et huic similibus rebus errare potest, ut ex experientia constat et ex patrum sententia. Ideo enim mutantur statuta, quia saepe, quae bono animo sancita sunt, et magis expediunt bona fide iudicata, experientia postea ostendit non expedire. Ideo Augustinus dicebat, concilia universalis priora corrigi solere per universalis posteriora.

Quod si quis quaerat, quare Deus assistat, ne ecclesia erret in definiendo quae fidei et morum sunt, non autem assistat¹, ut semper magis expediunt statuantur, vel in his, quae sunt facti, non erret, respondendum est: Deum assistere in definiendo de fide vel moribus, ita ut ecclesia non erret, quia si eam in hoc derelinqueret et errare sineret, perpetuo maneret in errore, et Deum in mendacio coleret; quia si semel exempli gratia definiret, vel Deum non esse trinum in personis, vel facere eleemosinam esse opus per se malum, semper ita crederemus, nec semel credita retractaremus, quia crederemus, id Deum dixisse, qui non potest mentiri; et quod semel verum fuit, perpetuo est verum; sicut quia semel definitum est, Deum esse trinum et unum, et eleemosinam esse opus ex genere² bonum, semper id verum est, et ita esse verum credimus. In statutis autem et in his, quae sunt facti, non ita res habet, quia si quid revera minus expediens ut expediens³ statuatur⁴, ipsa experientia et tempus nos docent, id non expedire et mutandum esse statutum; interim autem, dum non docemur, sine periculo sumus, quia non tenemur id facere, quod est magis expediens, sed sufficit ad salutem, ut faciamus, quod facere licet, quamvis minus expediens sit; unde quum superiores bona fide et adhibita convenienti diligentia condunt aliquod statutum tanquam expediens, licet revera non expediat, nec ipsi peccarunt, quia,

¹ Verba *ne ecclesia* usque ad *assistat* desunt in M.

² *Ex genere* deest in R.

³ *Ut expediens* deest in M.

⁴ R. *stauerit*.

quod in se est, fecerunt, nec peccant subditi, qui illis parent, quia rem licitam, licet minus expedientem, faciunt, et ex obedientia eam faciunt.

11. Quum¹ ergo quaestio hic sit non de ritu calicis, an sit licitus (in quo definiendo ecclesia non posset errare), sed an sit expediens, omnibus vel aliquibus illum concedi (in quo ecclesia errare poterit), sequitur, quod in quaestione hac decidenda non possumus irrefragabilibus argumentis uti, sed tantum probabilibus, quum materia ipsa nec demonstrationem patiat, quia probabilis est, nec fides, quia non habemus assistentiam Spiritus sancti nec revelationem ordinariam. In probabilibus autem ille melius deliberat, qui, facta diligenter convenienti, probabilitatem eligit sententiam, qualiscunque eventus ex illa electione sequatur; quia Deus non obligat homines ad maiorem certitudinem in huiusmodi rebus, neque exigit, ut futuros et contingentes eventus divinent.

Hoc igitur fundamento posito dico ad dubium respondendo, mihi videri partem negativam meliorem esse, tutiusque esse, neque abrogare legem concilii Constantiensis de communione sub altera specie, nec in illa cum eis, de quibus dubium proponitur, dispensare².

Caput IV.

12. Et primo, quod non expediat abrogare eam legem (Constantiensem) et cuique volenti tribuere facultatem utendi calice, multiplice ratione probatur.

Primo quia, quum ritus communicandi sub altera specie licitus sit et consuetudine et lege firmatus, non affertur alia causa legem illam abrogandi, nisi quia multi septentrionales peccant et pereunt non ei parendo, dum vel nolunt communicare sub altera specie, vel male communi-

¹ Ad initium hujus incisio Láinez in ms. R. verba sequentia manu sua adjecit: *In dubio principali tantum probabiliter procedi potest.*

² R. in margine: *Non expedit abrogare legem de communione sub altera specie.*

cant, quia contra conscientiam id agunt, quum putent, illum ritum illicitum et usum utriusque speciei necessarium jure divino. Sed Deus non abrogat leges propter peccata aliorum eas violentium. Ergo nec ecclesia debet istam legem abrogare Deum imitando.

Quod autem Deus non abroget leges suas ob peccata non parentium, constat; quia multi sunt idololatrae, multi blasphemii, multi homicidae, multi denique peccantes contra praecepta moralia, quae tamen Deus propterea non abrogat, sed vult, ut fixa permaneant. Nec solum illa vult fixa, sed quamdiu duravit lex Moysis, voluit, ut praecepta caeremonialia et judicialia fixa permanerent, licet multi illa violarent. In lege etiam gratiae vult, ut serventur divina praecepta positiva, qualia sunt praecepta de baptismo et confessione et communione, quum tamen multi ea violent. Et merito quidem id vult Deus, quia suis honor, ad quem spectat, ut se optimum legislatorem ostendat, tradendo necessaria et convenientia praecepta hominibus, praefendus est eorum saluti, qui salutem respiciunt, et perire volunt, nolentes obedire. Salus etiam obedientium non est praetermittenda ob perditionem spontaneam impiorum, quia, ut scriptura ait, „melior est unus timens Deum quam mille filii impij“¹, et non est Deo necessaria multitudo infidelium filiorum et inutilium, sed complacet sibi in filiis gratia sua sibi obtemperantibus, quibus ait in Isaia: „Ego dominus docens te utilia et gubernans te in via“².

13. Secundo. Ecclesia, Deum sequens, propter violatores suarum legum, durante ratione legis, non solet leges suas abrogare. Nam lege lata per apostolos, ne conversi ad fidem ex gentibus tenerentur observare legalia, nec ad horam voluit Paulus cedere Judaizantibus vel permittere, ut gentiles privarentur sua libertate, sed dicebat Galatis³:

¹ Ecclus. 16, 3.

² Isaia 48, 17.

³ Galat. 5, 4. Loens tamen ita sonat: *Evocati estis a Christo, qui in lege justificamini; a gratia excidistis.*

„A Christo excidistis, qui in lege justificamini“. Transacto etiam tempore, quo legalia mortua erant, et non mortifera, conversis ex Judaismo non permisit¹ legalium usum. Non cessit Tessaereskaidekatitis² volentibus celebrare pascha eo die, quo id celebrabant Judaei, nec Donatistis, qui contra ecclesiae consuetudinem volebant rebaptizare baptizatos ab haereticis. Et tamen tam legalia quam iteratio baptismi tolerari poterant, modo in eis fiducia non poneretur, nec crederentur necessaria vel utilia ad salutem, sed tanquam mos quidam patrius observarentur, sicut Aethiopes hodie quaedam legalia observant et quotannis baptizantur, neque damnantur ob ista, quia non putant, se his justificari. Et tamen Paulus, ut diximus, nec sic voluit ista observari, sed omnino aboleri.

Merito autem ita servat ecclesia suas leges positivas, earum ratione durante. Quia si propter peccantes abrogaret jus positivum, communiter in desuetudinem veniret divinum jus. Nam praecepta positiva non sunt aliud, quam determinatio quaedam divini juris. Deus enim in genere jubet orare, ecclesia vero jubet in festis orare; Deus jubet poenitere et communionem sumere et mortificare carnem; ecclesia jubet, ut poeniteant et communent saltem circa pascha, et ut jejunent et abstineant a carnibus certis diebus. Et quia in moralibus sermones particulares utiliores sunt, quia praxis est circa singularia, ideo vulgus et rudes homines et etiam ingeniosi (si non haberent magnam charitatem), si ista ecclesiae praecepta particularia non haberent, non servarent communia praecepta divina. Sicuti neque aeger curaretur, si medicus in universum diceret: Utere calidis et lenientibus et laxantibus, et non descenderet ad particularia calida, lenientia, laxantia, docens etiam modum ea applicandi. Si igitur ecclesiae praecepta sua laxaret, non solum ea non observarentur, sed neque divina communiter loquendo, quod summum esset detrimentum. Idcirco neque hanc legem abrogare debet.

¹ Supplendum ecclesia.

² J. e. Quartodecimani.

Tertio. Saeculares principes propter peccantes non laxant suas leges, nisi sint valde nocivae, quia ex facili relaxatione legum populi discunt non obedire et licentia fiunt deteriores. Ergo quum ecclesia idem sequatur, non debet ipsa propter peccantes suas leges abolere.

14. Quarto. Ista lex de communione sub altera specie lata fuit, quia modus ministrandi speciem solam panis est securior et utilior¹, quum non sit ibi periculum effusionis sanguinis, nec acidinis specierum vini, quod abstemii et alioquin aegri horrent et in multis regionibus non inveniuntur. Lata etiam fuit contra haeresim dicentium, hunc ritum non esse licitum, scilicet in una specie totum Christum non contineri; hanc enim haeresim censuit ecclesia confundendam non solum verbis sed etiam facto, sub altera specie communicando, quoniam fidem non solum verbis sed factis confiteri debemus et haeresim negare. Quum igitur eadem causae hodie sint et fortassis majores, et quia haeresis latius patet et periculum irreverentiae, quia minus timeamus et amamus Deum, quam nostri majores, sequitur, quod durat ratio legis. Ideo lex debet durare. Vel confitendum esset, ecclesiam imprudenter et absque causa legem tulisse. Et e contrario, si lex tunc ex causis lata est, quum modo sint eadem causae, non nisi imprudenter et absque causa hodie tolleretur.

15. Quinto. Si abrogatur haec lex, quia ritus communicandi sub altera specie non potest damnari, necesse est, ut relinquatur optio popularis, ut eligant ritum hunc vel illum, ex quo maxima confusio sequeretur. Nam quum ubique sint factiones contrariae, hoc ipso, quod una factio utramque speciem eligit, reliqua eligit alteram. Imo in eadem domo, sicut erunt diversae mentes, ita diversae electiones, et in eodem altari sacerdos idem his dabit utramque speciem, aliis alteram. Et ita abutemur sacramento communionis in dissidium, et id facimus symbolum factionis et dissensionis contra ejus institutionem, quia „unus

¹ R. universalior.

panis, unum corpus multi sumus, quotquot de uno pane, et de uno calice participamus“¹.

Sexto. Principibus et episcopis ac aliis pastoribus catholicis fieret injuria, si sine eorum consensu haec lex abrogaretur, qui habent populos quietos et contentos hoc ritu alterius speciei. Qui communicarent, ablata hac lege, aut enim inclinarent in factionem haereticorum, putantes, illos in hoc et in aliis veritatem tenere, et ecclesiam et ejus pastores errare; aut si odio haberent haereticos, et illis essent vicini, contra illos tumultuarentur, scilicet zelantes ritum alterius speciei, et ita mutata religione periculum esset, ne status temporales mutarentur. Et ita ob incertam spem lucrandi paucos, multos certe amitteremus ob novitatum studia.

Septimo. Plures sunt catholici, qui ritum antiquum, consuetudine ecclesiae firmatum, communicandi sub altera specie retinent; pauci vero sunt, qui ab isto eodem ritu sua culpa defeecerunt. Et ex mutatione legis hujus catholicis, qui etiam imperfecti sunt, imminent jam dicta et alia pericula, quae probabilius sequentur. Ergo ecclesia magis debet prospicere plurium et meliorum salutem conservandae, quam incerto lucro salutis paucorum.

Octavo. Idem probatur ab auctoritate patrum hujus synodi, quia vix inter omnes unus aut alter dixit, legem abrogandam, sed omnes convenerunt in hoc, quod lex maneret, licet aliqui censuerint, in ea esse dispensandum.

Manet igitur firmum, quod non omnibus est concedendus usus calicis per abrogationem legis ecclesiasticae.

Caput V.

16. Superest jam videre, an expediat, ut aliquibus ex dispensatione concedatur usus calicis. Ad quod ut respondeam, primo quaedam necessaria vel commoda ad hoc dubium decidendum supponam. Deinde probabo, non ex-

¹ I Cor. 10, 17: *Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus.*